

Ihminen keskiössä
Individen i centrum

LAUSUNTO VALTUUSTOLLE TARKASTUSLAUTAKUNNAN VUODELTA 2020 ANTAMAN ARVIOINTIKERTOMUKSEN EDELLYTTÄMISTÄ TOIMENPITEISTÄ

Soiten tarkastuslautakunta on antanut edellisvuoden tapaan laajan arviointikertomuksen vuoden 2020 valtuuston määrittelemien tavoitteiden toteutumisesta ja näissä ilmenneistä mahdollisista puutteista sekä esittänyt eräitä huomioita toiminnan kehittämiseksi. Tarkastuslautakunnan valitsema painopistealue on vuosina 2019 ja 2020 ollut Soiten kokonaistoiminta.

Tarkastuslautakunta laatii vuosittain kuntayhtymän valtuustolle tilinpäätöksen yhteydessä luovutettavan arviointikertomuksen. Valtuuston kokouksessa 24.5.2021 tilinpäätöksen käsittelyn yhteydessä arviointikertomus esiteltiin valtuustolle.

Pääosin tarkastuslautakunnan arviointikertomuksen huomiot ovat samansuuntaisia kuin edellisvuoden arviointikertomuksessa. Tämän vuoksi myös hallituksen antamassa lausunnossa viitataan monilta osin vuoden 2019 vastaavaan lausuntoon.

Tässä dokumentissa hallitus antaa selvityksen esille nostetussa asiassa ja/tai esittää valtuustolle lausuntonsa niistä toimenpiteistä, joihin se katsoo tarpeelliseksi ryhtyä arviointikertomuksessa nousseiden epäkohtien korjaamiseksi ja toiminnan kehittämiseksi valtuuston asettaman linjauksen mukaisesti. Lausunto on rakennettu Arviointikertomuksessa käytetyn rakenteen mukaisesti siten, että lausunto perustuu arviointikertomuksen ”laatikoittain” esitettyihin kannanottoihin (tässä dokumentissa harmaalla tehostepohjalla), joiden jälkeen on hallituksen antama vastine kunkin ”laatikon” mukaiseen kannanottoon.

Hallitus kiittää tarkastuslautakuntaa perusteellisesta työstä sekä rakentavasta palautteesta, jonka tuella voidaan hallintoa ja johtamista kehittää edelleen.

Ihminen keskiössä
Individen i centrum

1. Arvio asetettujen toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden saavuttamisesta

Talousarvion toteutuminen sekä talouteen ja vaikuttavuuteen kohdistuvat tavoitteet ja toimenpiteet

Arviointikertomuksessa on kerrattu asetetut tavoitteet sekä päädytty seuraavaan osin kysymyksiä sisältävään arvioon (Arviointikertomus otsikko 3.1. sivu 6-7).

Tehdäänkö Soitessa hoitoon liittyviä päätöksiä taloudellisin perustein (toimiverkon supistaminen sulkusuunnitelmat)? Onko nämä päätökset näkyneet potilasturvallisuudessa esim suun terveydenhuollon pitkittyneinä hoitojonoina – oheissairauksien huomioiminen ja niiden aiheuttama yhteisvaikutus

Potilaan hoito ja asiakkaan palvelu perustuvat hoidon- ja palvelutarpeen arvioon sekä pohjautuvat lainsäädännön edellyttämiin oikeuksiin, hyväksytyihin hoidon/palvelun saatavuutta koskeviin kriteereihin ja lääketieteellisesti perusteltuihin hoidon tarpeen ja hyvien hoitokäytäntöjen mukaisiin perusteisiin. Soitessa ei ole osoitettavissa tilannetta, jolloin potilaan lääketieteellisesti osoitettu hoidon tarve olisi evätty taloudellisin perustein syystä, ettei yksikön budjetissa ole määrärahaa. Potilasturvallisuus ei määrärahan puutteen vuoksi ole vaarantunut. Sosiaalipuolen palveluissa esimerkiksi vammaispalveluiden päätöksentekoa määrittelevät asiakkaan tarpeet ja erityislainsäädäntö, jotka sisältävät paljon myös subjektiivisia, määrärahoista riippumattomia oikeuksia. Hammashoidossa vuonna 2020 merkittävän pitkiksi kasvaneet hoitojonot ovat hyvin pitkälti syntyneet koronavuoden aiheuttamista toimintarajoitteista. Hammashoidossa tilannetta on koronatilanteen helpotuttua hoidettu lisätyöllä sekä ostopalveluiden käytöllä.

2. Yhtymävaltuusto ja tavoitteet

2.1. Prosesseihin kohdistuvat tavoitteet ja toimenpiteet

Arviointikertomuksessa on lainattu kuntayhtymän bsc-kortin tekstejä. Näiden pohjalta on esitetty eräitä huomioita.

Prosesseihin kohdistuvat tavoitteet ja toimenpiteet (lainaus talousarviosta 2019):

- toiminnassa korostuu integraatio, eri alojen ammattilaisten toiminta yhdessä asiakkaiden, perheiden ja ryhmien kanssa
- vahvistetaan peruspalveluja, ennaltaehkäiseviä ja matalan kynnyksen palveluja sekä kuntoutuksen roolia
- tehtävät vastuutetaan selkeästi sekä hallinnollisessa että asiakastyössä
- palvelurakennetta kehitetään niin, että se on toiminnan ja talouden kannalta kestävä ja huomioi ennen kaikkea muuta ihmisen tarpeet – ihminen on kaiken toiminnan keskiössä
- hyvin toimiva päivystävä sairaala tarjoaa palveluita omaa aluetta laajemmalle asiakasjoukolle ja on tärkeä kumppani kaikissa palveluketjuissa

Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan ihminen keskiössä tarkoittaa sitä, että jokainen asiakas iästä, terveydentilasta, asuinpaikasta tai muusta vastaavasta syystä riippumatta, saavuttaa aidosti perusterveyden- ja sosiaalihuoltopalvelut omassa elinympäristössään. Perusterveydenhuollon ja sosiaalihuoltopalveluiden saavutettavuus on heikentynyt mm. terveystieteiden sulkusuunnitelman ja perusterveydenhuollon lääkäreiden aliresursoinnin osalta.

Huomio on täsmälleen sama kuin vuoden 2019 arviointikertomuksessa.

Perinteisten palvelujärjestämistapojen rinnalle on kehitetty ratkaisuja, joissa palvelun saatavuus ei olisi riippuvainen asiakkaan ja potilaan asuinpaikasta eikä aikataulusta. Näistä esitettiin useita toteutuneita esimerkkejä edellisvuoden selvityksessä. Ratkaisuja on käytössä terveydenhuollossa, sosiaalipalveluissa, vammaispalveluissa ja hoidossa ja hoivassa.

Erilaiset etäyhteydet, mobiiliratkaisut, kotiin tuotavat palvelut, digitaalisten ratkaisujen hyväksikäyttö mahdollistavat ovat jo nyt ja yhä kasvavassa määrin uusia lähipalveluja. Soite on sitoutunut kehittämään digitaalisia palveluja ja niiden käyttöönottoa lähipalveluina. Palvelut pyritään mahdollisimman usein ja laajasti tuomaan potilaan ja asiakkaan kotiin ja asuinympäristöön. Myös Kestävä Soite –ohjelma korostaa digitaalisten ja kotiin tuotavien palveluiden merkitystä palveluiden yhdenvertaisen saatavuuden merkittävänä parantajana.

Korona-aika on edistänyt digitaalisten palveluiden käyttöä ja korostanut näiden merkitystä.

Ihminen keskiössä
Individen i centrum

Soite ei edelleenkään ole tietoisesti tai tarkoituksellisesti aliresurssoinut perusterveydenhuollon lääkäriresurssia. Soitessa on useita lääkärin vakansseja täyttämättä hakijoiden puutteen vuoksi. Kyse on yleislääketieteen lääkäreiden pitkittyneestä saatavuusongelmasta, joka on valtakunnallinen. Tk-lääkäreiden rekrytointihaaste on tiedossa oleva ongelma, jota on pyritty ratkomaan monin keinoin (mm. rekrytoinnin ammattilaisten avulla, osallistumalla oman henkilökunnan voimin erilaisiin rekrytapahtumiin jne) sekä paikkaamalla henkilöstövajetta lisääntyvällä henkilöstövuokrauksella. Myös em vastuulääkärimalli (etälääkäri) lisää käytettävissä olevaa resurssia ja vähentää painetta terveystieteiden lääkäriä.

Soiten hallitus on hyvin tietoinen terveyskeskuslääkäripulasta ja ongelman ratkaisemiseksi on pyritty löytämään rekrytoinnillisia keinoja, mutta myös tukeuduttu ostopalveluun. Hallituksen tavoitteena on, että käynnistetty vastaanotto-prosessin kehittäminen tulisi osaltaan parantamaan myös henkilöstön saatavuutta ja parantaisi potilaiden hoidon saatavuutta ja nopeuttaisi hoitoon pääsyä. Vastaanotto-prosessin toimivuus on sote-palveluiden avainkysymys.

Kesän suluilla varmistetaan se, että ammattitaitoista henkilökuntaa on riittävästi saatavilla niin ettei potilasturvallisuus vaarannu. Esim. lääketieteen kandidaatti ei voi työskennellä ainoana toimipisteen lääkärinä. Lomakausiin keskittyy myös lääkäreiden ja hoitajien lomat, koska silloin on sijaisia parhaiten saatavilla (opiskelijat), mutta heillekin on varmistettava riittävä seniorituki toimipisteessä.

Kaikissa tilanteissa on resurssit käytettävä siten, että Soiten alueella voidaan potilaille turvata perusterveydenhuollon vastaanottopalvelut potilasturvallisuuden vaarantumatta.

2.2. Asiakkaisiin kohdistuvat tavoitteet ja toimenpiteet:

Tarkastuslautakunta toteaa, että toiminnan kehittäminen edellyttää toimivaa ja kattavaa palautejärjestelmää. Soite ilmoittaa asiakastytyväisyyden kokonaisuutena. Saatu palaute määrä on pieni eikä se kerro asiakastytyväisyyttä terveysasemittain.

Tarkastuslautakunta toteaa, että näin yleisellä tasolla saatu palaute ei mahdollista toiminnan kehittämistä yksikkökohtaisesti.

Soiten päätöksenteossa pitäisi huomioida vammais- ja vanhusneuvostojen kannanotot. Neuvostojen mielipiteet tulisi aukikirjoittaa päätöstekstien valmisteluosioon, jotta jälkikäteen voitaisiin varmistua edellä mainitusta. Tarkastuslautakunta suosittelee, että vammais- ja vanhusneuvostojen kannanotot liitetään päätöksentekoon.

Ihminen keskiössä
Individen i centrum

Asiakaspalautteen huomioimiseen prosessien kehittämisessä tulee kaikissa olosuhteissa kiinnittää edelleen laajaa huomiota. Viime aikoina osallistavaa asiakasnäkökulmaa on pyritty nostamaan erityiseksi osaksi toiminnan kehittämisprosessia. Soitella on kuitenkin jo nyt käytettävissään useita palautekanavia erilaisten käyttäjien tarpeita varten. Soiten sisällä palautteet kohdistetaan asianosaisille yksiköille ja näiden esimiehille. Näitä palautteita käytetään yksiköissä toiminnan kehittämistyössä. Palautteet toimitetaan tarvittaessa myös vastuu-, palvelu- ja toimialueetasolle sekä ylemmälle johdolle.

Tarkastuslautakunta kiinnitti jo edellisvuonna huomiota vanhus- ja vammaisneuvostojen kannanottojen merkitykseen ja näkyvyyteen päätöksenteossa. Hallitus katsoo, että neuvostojen kannanotot ovat olleet käytettävissä päätöksenteossa tilanteissa, joissa neuvostot ovat lausuntoja päätyneet asiassa antamaan. Lisäksi neuvostoilta on pyydetty erikseen lausuntoja mm Kestävä Soite – ohjelman valmistelun yhteydessä.

Hoitotakuun valvominen

Tarkastuslautakunta on koonnut kaudelta 1-2/2021 (ei tarkastusvuoden ajalta) tietoja vastaanotopisteittäin hoitoonpääsytiedoista. Analyysin perusteella yli 90 päivän odotusaikoja ei ole lainkaan perusterveydenhuollossa. 50 % pääsee hoitoon 0 – 3 päivän kuluessa ja 50 % 4-90 päivän kuluessa.

Hammashoidosta on esitetty vastaa raportti. Sen osalta tarkastuslautakunta toteaa, että hammashoidon neljässä toimipisteessä 3 kk odotusaikatavoite ei toteudu. Hammashoidon osalta Soiteessa ylittyy tavoitteen mukainen hoitoonpääsy. Ongelma on tunnistettu ja sitä ratkaistaan henkilöstön lisätyösopimuksella purkusopimuksella sekä ostopalveluiden käytöllä. Soite otti uutena toimintamallina käyttöön hammashoidossa rajoitetusti palvelusetelin.

Tarkastuslautakunta on kiinnittänyt huomiota lisäksi Hoidon ja hoivan palveluiden saatavuuteen. Lautakunta on todennut, että tavoitteet toteutuvat kokonaisuutena, mutta jonotusajat ympärivuorokautisessa hoidossa ylittävät 3 kk odotusajan kolmessa kunnassa (Kaustinen, Kruunupy, Veteli).

Tilastointitapa ja menetelmä pitäisi olla suunniteltu ja mitattavat asiat pysyä samoina. Mittareiden tulee olla selkeitä, jotta ne eivät jätä tulkinnanvaraa lukijalle.

Hallitus pitää esitettyä tavoitetta perusteltuna. On pyrittävä selkeään mittarointiin ja tavoiteltava on vuositasolla verrannollista raportointia. Uusien toimintamallien ja valtakunnallisen tilastotiedon keruun muutosten myötä raportointiin kuitenkin syntyy myös muutoksia ja vuositasolla tapahtuva vertailu ei toteudu. Myös raportoinnin kehittäminen ja parantaminen johtaa vuosittaisiin muutoksiin. Pyritään kuitenkin vuositasolla vertailukelpoiseen raportointiin.

Ihminen keskiössä
Individen i centrum

Palveluiden saatavuus erityisesti vastaanottopalveluissa

**Valt. 9.12.2019 § 28. TTS 2020 – 2022 Avohoidon palveluverkko sivut 92 – 100.
Valtuusto päätti toimipisteittäin lääkäri, sairaanhoitaja ym. resursseista.
Asetetut tavoitteet eivät ole toteutuneet.**

**Tarkastuslautakunta on 20.12.2018 pidetyssä kokouksessa § 82 keskustellut toimipisteiden suluista ja on kirjannut käydystä keskustelusta:
Tarkastuslautakunta kiinnitti tuolloin huomiota asiakkaiden yhdenvertaiseen kohteluun terveydenhuollon ja laboratoriopalvelujen sulkujen aikana.
Valtuusto päätti 9.12.2019 §:ssä 28 toimintasuunnitelman informatiivisessa osiossa vastaanottokeskusten resurssien määrittämisestä, vahvuuksista ja palvelu-asosta.
Hallitus päätti 20.1.2020 §:ssä 12 toimeenpanna edellä mainitun valtuuston päätöksen. Hallitus päätti poikkeavista aukioloajoista 21.2.2020 §:ssä 49.
Tarkastuslautakunta toteaa, että hallituksen päätös ei ole valtuuston tahtotilan mukainen.
Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan hallituksen perustelut eivät ole perusteltuja.
Tarkastuslautakunta toteaa, että sulkupäätös kohdistuu toistuvasti samoihin yksiköihin ja palvelun käyttäjän näkökulmasta tämä päätös ei kohtele asiakkaita yhdenvertaisesti.**

On todettava, että hallitus ja toimiva johto eivät pystyneet toteuttamaan valtuuston tekemää päätöstä toimipisteiden aukiolon ja henkilöstön työvuorosuunnittelun osalta. Jo valtuuston talousarvio päätöksestä lähtien on ollut tiedossa, ettei hallituksella ole mahdollisuutta järjestää potilasturvallisesti näin yksityiskohtaisella tasolla määriteltyä päivittäistä palvelua kaikissa toimipisteissä läpi vuoden. Valtuuston päätös määritteli vastaanottojen ja neuvoloiden aukiolopäivät ja työpisteessä olevan henkilöstömäärän ammattiryhmittäin päivätasolla ilman että päätöksessä olisi huomioitu esim. loma-ajoista, resurssipulasta, koronasta tai potilasturvallisuuden vaarantumisen riskistä aiheutuvia tilanteita. Hallitus katsoo, ettei sillä ollut todellisia mahdollisuuksia toteuttaa valtuuston yksityiskohtaisesti määrittelemää tahtoa tai vaatimusta asiassa saamansa määrärahan puitteissa. Valtuuston asettama vaatimus oli osin kohtuuton käytettävissä oleviin resursseihin nähden.

Kesän suluilla varmistetaan, että ammattitaitoista henkilökuntaa on riittävästi saatavilla niin, ettei potilasturvallisuus Soiten alueella vaarannu. Esim. lääketieteen kandidaatti ei voi työskennellä ai-noana toimipisteen lääkärimäisenä. Lomakausiin keskittyy myös lääkäreiden ja hoitajien lomat. Osin siksi, että henkilöstöllä oikeus vuosilomiin loma-aikana, mutta myös siksi, että silloin on myös sijaisia parhaiten saatavilla (opiskelijat), mutta heille tulee varmistaa riittävä seniorituki toimipisteessä.

Kiirevastaanottopisteiksi Soiteissa on määritelty Kokkola, Kannus ja Tunkkari (sotokeskus). Näissä toimipisteissä tulee varmistaa kiireellistä vastaanottoa josta arkipäivä klo 8-16. Tämän vuoksi sulkuja, poikkeavia aukiloajoja, ei voida suunnitella näihin yksiköihin. Kaikkiin muihin toimi-

Ihminen keskiössä
Individen i centrum

pisteisiin sulkuja ja poikkeavia aukioloaikoja on suunniteltu, joten siitä näkökulmasta tasapuolisuus toteutuu.

Vuonna 2020 korona näytteli merkittävää roolia myös peruspalveluiden toimintamahdollisuuksissa. Koronasta johtuen jouduttiin ajoittain tekemään supistuksia normaalitoiminnassa, jotta resurssija saatiin siirrettyä riittävästi ns korona-kriittisiin tehtäviin.

Lisäksi todetaan, että hoidon ja hoivan palveluiden saatavuudessa on todettu jonotusaikojen ylittyneen 3 kunnassa. Syyt on tunnistettu. Kruunupyysässä Teerijärven hoitokeskuksen remontilla ja Petersborgin asumispalveluiden lakkauttamisella on ollut heijastusvaikutus jonotilanteeseen. Kruunupuun osalta remontti jatkuu vielä vuodelle 2021, jolla tulee edelleen olemaan vaikutusta jonotilanteeseen. Kaustisen ja Vetelin ympärivuorokautisen hoidon ja hoivan tarve ollut hetkellisesti suurempaa suhteessa tarjolla oleviin vapaisiin paikkoihin. Tilanne alkuvuodesta 2021 korjaantunut näiden osalta.

Tarkastuslautakunta toteaa, että Soiten yhtenä tavoitteena ollut palvelujen parantaminen segmentoimalla vastaanottopalvelut kiireellisiin ja kiireettömiin ei ole edistänyt vastaanottopalvelujen yhdenvertaista saatavuutta koko toiminta-alueella.

Aiemmasta kiireellisen ja kiireettömän potilaan segmentoinnin sijaan tai sen jatkumona vastaanotoilla on jo parin vuoden ajan uudistettu toimintamallia, jossa potilaat segmentoidaan ”episodiastakkaisiin” (yksittäinen terveysongelma) ja ”omasoitelaisiin” (pitkäaikaiset terveysongelmat). Tämä on tavoitteena kirjattu myös toimintasuunnitelmaan. Tavoitteena on, että jokainen asiakas saa oman yhteyshenkilön jonka kautta asiointi tapahtuu. Pyrkimyksenä on myös se, että jatkossa myös kiireettömissä asioissa hoitoon pääsee viikon sisällä, jolloin raja kiireellisen ja kiireettömän hoidon välillä tulee vähentymään potilaiden päästessä aina nopeasti hoitoon silloin, jos hoidon tarve todetaan.

Tarkastuslautakunta muistuttaa, että keskittämispäätöksen, päätöksenteon ja ratkaisujen valmistelussa tulee arvioida ja ottaa huomioon päätösten ja ratkaisujen vaikutukset väestön terveyteen ja sosiaaliseen hyvinvointiin, kuten terveydenhuoltolain 11 § edellyttää.

Terveydenhuoltolain 11§:n mukaan ”Kunnan ja sairaanhoitopiirin kuntayhtymän on päätöksenteon ja ratkaisujen valmistelussa arvioitava ja otettava huomioon tehtävien päätösten ja ratkaisujen vaikutukset väestön terveyteen ja sosiaaliseen hyvinvointiin.”

Hallitus tiedostaa, että päätöksenteossa ja erityisesti toiminnan tehostamisesta ja kehittämisestä päätettäessä on tärkeää pyrkiä mahdollisimman kokonaisvaltaiseen arvioon muutoksen aiheuttamista vaikutuksista. Tärkeintä on tiedostaa riskit ja epäkohdat, joita muutos aiheuttaa, mutta kipeitä

Ihminen keskiössä
Individen i centrum

päätöksiä tehtäessä on myös vääjäämätöntä, että muutos tuottaa myös yksittäisiä haittavaikutuksia. Kokonaishyöty viime kädessä ratkaisee. Viime aikaisessa päätöksenteossa, mm talouden tasapainotusohjelman valmistelussa on pyritty oleellisesti lisäämään päättäjien käyttöön tarkoitettua aineistoa ja tilastomateriaalia. Hallitus haluaa jatkossa kiinnittää huomiota päätöksenteon ja ratkaisuvaihtoehtojen vaikutusten arviointiin. Terveydenhuoltolain 11 §:n edellyttämä arviointi on kuitenkin hyvin vaikeasti määriteltävä kysymys – mikä on riittävän laaja selvitys riittääkseen päätöksenteon tueksi. Hallitus haluaa tukeutua päätöksenteossa ensisijassa tilastopohjaiseen aineistoon sekä asiantuntijoiden ja tieteen esittämiin näkemyksiin, mutta myös asiakaspalautteen tuomaan tietoon. Soitessa on aktiivisessa käytössä ennakkovaikutusten arviointi-menettely, mikä osaltaan täydentää oleellisesti terveydenhuoltolain 11 § mukaisen edellytyksen toteutumista.

Potilaan oikeudet ja valinnanvapaus:

Arviointikertomuksessa (s 14)

Terveydenhuoltolain 6 luvun 49 §:n 1 mom. mukaan potilaalla on mahdollisuus valita häntä terveydenhuollon yksikössä hoitava laillistettu terveydenhuollon ammattihenkilö toimintayksikön toiminnan tarkoituksenmukaisen järjestämisen sallimissa rajoissa. Potilaan jatkohoito on toteutettava siten, että hänet ohjataan häntä aiemmin hoitaneen lääkärin tai hammaslääkärin hoitoon, aina kun se hoidon asianmukaisen järjestämisen kannalta on mahdollista.

Kiireettömän hoidon hoitopaikan valinnasta säädetään terveydenhuoltolain 47 §:ssä. Vuodesta 2014 alkaen potilaalla on ollut mahdollisuus valita terveysasema ja erikoissairaanhoidon yksikkö kaikista Suomen julkisista terveysasemista ja sairaaloista. STM ohjeistaa kuntia ja kuntayhtymiä terveysaseman valinnasta seuraavasti: Potilas voi valita terveysaseman, joka vastaa hänen perusterveydenhuollon palveluistaan. Terveysasemaa voi vaihtaa kirjallisella ilmoituksella enintään vuoden välein. Kerrallaan voi olla vain yhden terveysaseman asiakkaana. Jos henkilö oleskelee pidempiä aikoja kotikuntansa ulkopuolella esimerkiksi kesämökillä, hän voi saada hoitosuunnitelmansa mukaista hoitoa väliaikaisen asuinkuntansa terveysasemalta. Terveysaseman vaihdosta on ilmoitettava sekä uudelle että vanhalle terveysasemalle riittävän ajoissa, vähintään kolme viikkoa ennen käyntiä.

Tarkastuslautakunta toteaa, että voimakas integraatio, palveluverkon alasajo ja hallituksen toistuvat päätökset poikkeavista aukioloajoista yhteisvaikutuksineen ovat vaarantaneet a) potilaan oikeuden valita mistä kuntansa terveyskeskuksen terveysasemalta hän saa kiireettömän terveydenhuollon palvelut ja b) potilaan mahdollisuuden valita häntä terveydenhuollon yksikössä hoitavan lääkärin.

Tarkastuslautakunta toteaa, että voidaan perustellusti kyseenalaistaa Soiten onnistuminen järjestää jäsenkuntiansa puolesta alueensa väestölle yhdenvertaisilla periaatteilla lainsä-

Ihminen keskiössä
Individen i centrum

dännön mukaiset laaja-alaiset sosiaali- ja terveyspalvelut, kuten perussopimuksen 2 § edellyttää. HE 90/2010 vp lausutaan siten, että kunnan tai sairaanhoitopiirin tulee järjestää terveydenhuoltopalvelut lähellä asukkaitaan, myös haja-asutusalueilla.

Tarkastuslautakunta toteaa, että terveydenhuoltolakiin kirjattu potilaan oikeus valita kiireettömän hoidon hoitopaikka (terveysasema) ei toteudu Soitessa. Mihin välittömiin toimenpiteisiin Soite ryhtyy, jotta potilaan oikeus valita kiireettömän hoidon hoitopaikka toteutuu?

Kaikilla Soiten kuntien asukkailla on oikeus valita hoitava terveysasema kaikista Suomen terveyskeskuksista yleisten säädösten mukaisesti. Samoin muiden kuntien asukkailla on oikeus valita Soiten terveysasema hoidosta vastaavaksi terveyskeskukseksi. (Terveydenhoitolaki 47 – 48 §) Lisäksi Soitessa on tehty päätös, että hoitoa on mahdollista yksittäisissäkin käynneissä/hoitojaksoissa tarjota potilaan niin toivoessa myös muualla Soitessa, oman terveysaseman ulkopuolella, tällöin kuitenkin hoidon tarpeen arvio tapahtuu omalla terveysasemalla.

Hallitus toteaa, että se on päätöksiä tehdessään ja organisaatiota johtaessaan pyrkinyt huomioidaan Soiten alueen väestön yhdenvertaisuus –perusteet maantieteellisten reaali-teettien, henkilö-tösaatavuuden ja kuntatalouden mahdollistamien taloudellisten resurssien rajoissa. Palveluiden järjestämistapoja kehitettäessä on pyritty vahvistamaan kotiin tuotavia palveluja sekä kehittämään priorisoidusti etä- ja digitaalisia palveluja, joilla tuetaan osin lähipalvelujen tarvetta ja tuotetaan palvelumuotoja, jotka ovat henkilön kotipaikasta ja asumisratkaisusta riippumattomia.

Soite on toiminnan kehittämisessä ollut edistämässä potilaiden ja asiakkaiden yhdenvertaisuutta sen perustamisesta asti. Vuonna 2017 käynnistetty yhdenvertaisuustyöryhmä on valmistellut ohjelmaa Arvioinnin, hoidon, kuntoutuksen sekä ohjauksen yhdenvertaisuuden toteutumiseksi potilas- ja asiakastyössä. Työ on huomioitu myös THL:n toimesta ja haettuja hyviä käytänteitä halutaan laajentaa valtakunnalliseen käyttöön THL:n toimesta. Valmistelutyö on johtanut vaiheeseen, jossa Ohjelma-dokumentti voidaan tuoda Soiten valtuustolle tiedoksi kuluvan vuoden aikana.

Yhdenvertaisuuden toteutuminen on nostettu erityisesti esille kun on valmisteltu Kestävä Soite – ohjelman palvelujen verkostoa, jossa ensisijaisena palvelumuotona ovat digitaaliset ja etäpalvelut ja sen tukena kotiin tuotavat palvelut, jotka ovat kotipaikkariippumattomia palveluja, joissa maantieteellinen yhdenvertaisuus pystytään varmistamaan parhaiten, toimipisteverkkoakin paremmin.

Hallitus katsoo, että se on pyrkinyt toteuttamaan toiminnassaan asiakkaiden ja potilaiden yhdenvertaisuuden toteutumista sekä tukemaan valinnanvapauden toteutumista olemassaolevien resurssien ja maantieteellisten reaali-teettien rajoissa. Soiten sisällä asukkailla ja potilailla on erityisen laaja mahdollisuus hyödyntää kaikkia sen alueella olevia toimipisteitä, mikä lisää valinnanvapautta ja varmistaa nopeimman mahdollisen hoidon saatavuuden. Hallitus katsoo, että toteutetussa mallissa potilaan oikeus valita kiireettömän hoidon hoitopaikan toteutuu lain edellyttämässä muodossa ja lainsäätäjän tarkoittamalla tavalla eikä toteutettu toimintamalli ole ristiriidassa lain kanssa.

2.3. Talouteen ja vaikuttavuuteen kohdistuvat tavoitteet ja toimenpiteet:

Omistajaohjaus ja kuntien edunvalvonta

Tarkastuslautakunta toteaa kertomuksessaan (sivu 15), että Soiten perustamisesta lähtien jäsenkunnat eivät ole olleet tyytyväisiä sotepalveluiden yhdenvertaiseen saatavuuteen ja kustannusten jakamiseen. Tähän johtopäätökseen on voitu tulla seuraamalla omistajaohjauskokousten muistioita ja kuntayhtymän valtuustossa käytyä keskustelua.

Tätä selvitystä laadittaessa on tarkistettu vuosien 2020 ja 2021 omistajaohjauksen neuvottelukunnan muistiot. Toistaiseksi valmistelusta vastaavat viranhaltijat eivät ole löytäneet näistä pöytäkirjoista tarkastuslautakunnan huomiota tukevia kirjauksia. Omistajaohjauksen neuvottelukunnan muistiot ovat myös olleet hallituksen käytössä toimintavuoden ajan. Omistajaohjauksen neuvottelukunta on esittänyt toiveen käsitellä Soiten tarkastuslautakunnan arviointikertomusta 2020 tämän kirjauksen osalta. Omistajaohjauksen neuvottelukunta on varannut itselleen mahdollisuuden tarvittaessa lausua asiasta, koska arviointikertomuksessa on vedottu omistajaohjauksen neuvottelukunnan esittämiin perusteisiin tyytymättömyydestä sotepalveluiden saatavuuteen sekä kustannusten jakamiseen.

Valtuuston kokouksissa sitä vastoin on ollut puheenvuoroja, joista on kuultavissa edustajien esittämä tyytymättömyys Soiten toimintaan palveluiden yhdenvertaisessa saatavuudessa. Hallitus on tietoinen tästä valtuustokeskustelusta ja asia on huomioitu valmistelussa sekä hallituksen päätöksentekotilanteissa.

Tarkastuslautakunta suosittelee, että jäsenkunnat ja Soite sopisivat palvelu-tuotannosta palvelusopimuksessa. Sopimukseen määriteltäisiin palvelutaso ja palvelun hinta, johon Soite ja kunta sitoutuvat. Kuntaliiton mukaan kuntayhtymissä on suositeltavaa ottaa käyttöön kyseiset palvelusopimukset. Tällöin jäsenkunnan tahtotila täyttyisi. Palvelusopimukseen kirjattujen tavoitteiden toteutumisen seuranta ja kustannusten hallinta olisi helpompaa.

Soiten hallitus on jo edellisvuoden arviointikertomuksen selvityksessä todennut, että hallitus on selvittänyt perusteita kuntayhtymässä toteutettavien kuntakohtaisten palvelusopimusten käyttöönotolle eikä perusteita kuntakohtaisten palvelusopimusten laadinnalle ole nähty.

Kunnat ovat siirtäneet sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuun kuntayhtymälle. Kunnat rahoittavat toistaiseksi kuntayhtymän järjestämät palvelut. Hallitus tunnistaa hyvin alueen jäsenkuntien taloudellisen kantokyvyn haasteen. Sote-kustannusten kokonaiskehitys on kuitenkin valtakunnallisesti vertailtuna ollut Soiten aikana myönteinen ja Soiten perustamisen tavoitteiden mukai-

Ihminen keskiössä
Individen i centrum

nen. Vuonna 2020 Soiten alueen nettotoimintamenot olivat 4% yli maan keskiarvon mutta tarveva-
koidut nettotoimintamenot olivat kuitenkin jo 8% alle maan keskiarvon (lähde: kuntaliiton julkaisu
suurimpien kuntien sosiaali- ja terveystoimen tammi-joulukuu 2020 nettotoimintamenoja). Palvelu-
rakenne ja palveluverkko sekä palveluiden vaihtoehtoisten järjestämistapojen hyödyntäminen pal-
velutuotannossa edellyttävät edelleen toimenpiteitä.

Perussopimuksessa on määritelty jäsen- ja osajäsenkunnille vahva omistajaohjauksen rooli. Pe-
russopimuksen määräysten mukaan (18 §) omistajakuntien yhteinen omistajaohjauksen neuvotte-
lukunta neuvoteltuaan kuntayhtymän johdon kanssa määrittää kuntayhtymän hallituksen päätök-
senteon perusteiksi vuosittaisen talousarviokehityksen sekä omistajuuteen liittyvät strategiset lin-
jaukset. Hallitus katsoo, että talouden ja toiminnan yhteyden tunnistavalle omistajaohjaukselle ja
jäsenkuntien tahdonmuodostukseen perustuvalla kuntayhtymän päätöksenteolle tulisi voida tarjota
selkeämpi yhteys toiminta- ja taloussuunnitelman valmistelu- ja päätöksentekoprosessissa. Tätä
varten tarvitaan uusia neuvottelufoorumia myös jäsenkuntien sisällä ja kuntien kesken.

Kuntayhtymälle linjataan yhtenäinen, ei kuntakohtainen, budjettiraami. Soiten palvelut ovat kaik-
kien alueella asuvien kuntalaisten käytössä kuntarajoista riippumatta.

Kuntayhtymässä hyödynnetään yhteisen resurssin joustavaa hyödyntämistä. Tämän vuoksi Soi-
teen on rakennettu myös palvelukohtaisia kustannuspaikkoja, joiden toteutuneet kustannukset jae-
taan käyttäjäkunnille aiheuttamisperiaatteen mukaisesti (yleisin jako Kokkola, Kruunupyy, Lestijoki-
laakso, Perhonjokilaakso). Taloudellisesti ja toiminnallisesti olisi epätarkoituksenmukaista järjestää
palveluja kuntakohtaisesti, kullekin kunnalle erikseen ja eriytetyllä resurssilla.

Kuntakohtainen palvelusopimus kuntayhtymässä johtaa eräisiin juridisiin kysymyksiin.

- Onko kuntayhtymän hyväksymä toiminta- ja taloussuunnitelma sitova tilanteessa, jolloin jo-
kin kunta ei hyväksy budjettivuodelle palvelusuunnitelmaa?
- Yhteisesti käytettävissä palveluissa kunnat voivat hyväksyä keskenään ristiriitaisia palvelu-
sopimuksia, jolloin eliminoidaan mahdollisuus yhteisten palveluiden käytöltä ja tämä kasvat-
taa kokonaiskustannusta ja vaikeuttaa palvelun järjestämistä.
- Päätetäänkö ensin Soiten valtuuston päätösvallassa oleva budjettipäätös, jonka jälkeen kä-
sitellään kuntien palvelusopimukset osana käyttösuunnitelmaa ja mikä siinä tilanteessa olisi
palvelusopimuksen juridinen merkitys (Soiten hallitus hyväksyy käyttösuunnitelman)?

Kuntakohtaisten palvelusopimusten hyväksymis- ja päätösmenettelyn sijaan on etsitty mahdolli-
suutta laajentaa ja vahvistaa nykyistä toiminta- ja taloussuunnittelua sekä valmisteluprosessin että
dokumentin sisällön osalta. Soiten hallitus 15.6.2020 päättäessään omistajaohjauksen neuvottelu-
kunnan käsittelyn pohjalta budjettiraamitusta vuodelle 2021 päätti, että kuntakohtaisia palveluso-
pimuksia ei mm edellä mainittujen syiden vuoksi ole perusteltua toteuttaa. Toiminta- ja taloussuun-
nitelmaa sitä vastoin täsmennetään siten, että budjettiasiakirja sisältää aiempaa laajemmat tiedot

Ihminen keskiössä
Individen i centrum

toimialuekohtaisista määrärahavarouksista sekä toiminnallisista tavoitteista sekä toimintamuutoksista. Samoin täsmennetään jäsenkuntakohtaisia budjettiennusteita toimialuekohtaisilla erittelyillä. Budjettivalmistelun aikana toteutetaan jäsenkunnissa kuntakohtainen kuulemiskierros. Laajentamalla Soiten toiminta- ja taloussuunnitelmaesitystapaa sekä kuntakohtaista valmistelua, ei synny tarvetta kuntien erikseen hyväksymille kuntakohtaisille Palvelusopimuksille.

Toiminta- ja taloussuunnitelma 2020 – 2022

Arviointikertomuksessa (s 16) kiinnitetään huomiota talouden hallintaan toistaen edellisvuoden kirjaukset.

Vuonna 2019 tarkastuslautakunta totesi seuraavaa:

Tarkastuslautakunta toteaa, että säästölaskelmien yksityiskohtaisia perusteita ei ole esitetty valtuutetuille eikä kuntien omistajaohjauksesta vastaaville kunnanjohtajille. Tarkastuslautakunta toteaa, että jälkilaskentaa ei Soiteessa tehdä. Tarkastuslautakunta suosittaa, että mm. säästöpäätöksien esittelyn yhteydessä esitetään laskelmien yksityiskohtaiset perusteet ja tehtyjen päätösten osalta suoritetaan jälkilaskenta.

Tarkastuslautakunta toteaa lisäksi, että suunniteltaessa toimintojen muutoksia tulisi suorittaa etukäteisarviointi, mm. mitä vaikutuksia muutoksella on asiakkaisiin, ja nämä tulisi tuoda ilmi, jotta luottamushenkilöt aidosti tietävät, mistä he päättävät, millä perusteilla päättävät ja mitä vaikutuksia päätöksellä on.

Tarkastuslautakunta toteaa, että tässä on edelleen kehittämistä.

Hallitus toteaa, että Soiten ensimmäisen neljän vuoden aikana on pystytty oleellisesti kehittämään taloushallinnon ja raportoinnin välineitä. Raportoinnissa seurataan kustannuksia kohteittain, palveluittain ja kunnittain, mutta käytettävissä on myös entistä laajemmin tilastopohjaista aineistoa ja laskelmia myös palveluiden tarpeen muutoksista ja alueellisista eroista Soiten sisällä sekä palvelutarpeessa että yksikkökustannuksissa. Toteutuneen tilanteen raportointi tuottaa luotettavaa ja yksiselitteistä tietoa.

Ennustelaskenta sisältää aina myös oletuksia ja skenaarioita. Laskettaessa esitetyn toiminnallisen ja palvelurakenteellisen muutoksen vaikutusta talouteen tai tosiasialliseen palvelun sisältöön ja laatuun sisältyy laskelmaan aina myös epävarmuustekijä. Päätöksenteon tukena olevassa ennustelaskennassa esille on noussut tarve avata laskelmien tausta-aineistoa aiempaa yksityiskohtaisemmin. Tätä pyritään kehittämään edelleen.

Päätöksentekoprosessin tietoperustaa pyritään edelleen lisäämään. Aineiston luettavuutta ja oikeellisuuden varmennusta tulee kehittää, mikä edellyttää myös lähdeaineiston oikeellisuuden varmistusta. Merkittävä osa käytettävissä olevasta tilastodatasta tuotetaan sähköisenä aineistona. Tämä haastaa järjestelmien käyttöosaamisen vahvistamiseen.

Ihminen keskiössä
Individen i centrum

Ennakkovaikutusten arviointi on Soitessa käytössä ja sitä on hyödynnetty hyvin kokemuksiin.

Yksilöityä jälkilaskentaa yksittäisistä muutostarkoituksista on tarpeen lisätä. Jälkilaskennan tekeminen edellyttää kuitenkin pohjalle yksittäisen toimintamuutosta koskevan selkeän ja rajatun päätöksen. Pääosin jälkilaskenta toteutuu nyt tilinpäätösvaiheessa ja useimmiten laajempien kokonaisuusien kustannusmuutosten tarkasteluna. Jälkilaskentaa on kuitenkin myös tehty yksittäisistä ratkaisuista (esim. lasten päivystyksen kustannusvaikutus jäsenkunnille tai vanhusten hoidossa tehostetun kotikuntoutuksen kustannusvaikutus), mutta aina ei ole yksiselitteistä ratkaista, mistä kokonaisuuksista erillisen jälkilaskennan tekeminen on tarkoituksenmukaista ja perusteltua.

Päätöksenteosta:

Arviontikertomuksessa (s. 16) on kooste Soiten hallituspaikoista edellisvuoden kertomuksen tavoin. Tarkastuslautakunta on päättänyt tämän pohjalta seuraavaan kannanottoon: **Tarkastuslautakunta toteaa, että Soiten hallituksessa ei ole varsinaista jäsentä jokaisesta jäsenkunnasta.**

Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan edustuksellinen demokratia edellyttäisi, että jokaisesta jäsenkunnasta on edustus Soiten hallituksessa.

Soiten perussopimuksessa on määritelty hallituksen jäsenten lukumäärä (11 jäsentä ja heillä henkilökohtainen varajäsen). Lisäksi on omistajaohjauksen ja tiedonkulun varmistamiseksi kirjattu, että niistä kunnista, joista ei ole varsinaista jäsentä hallituksessa, kutsutaan hallituksen kokouksiin puhe- ja läsnäolo-oikeudella kunnan edustaja. Näin ollen hallituksen kokouspiirissä on edustus kaikista Soiten alueen kunnista. Edustuksellisuus on tässä tapauksessa toteutettu varsinaista hallitusta laajentamalla kuntaedustajilla. Hallituksen kokousten kokoonpano on tällä hetkellä 11 jäsentä + 7 kuntaedustajaa + 3 valt.pj. Perussopimus ei muilta osin ota kantaa hallituksen jäsenten jakautumiseen alueellisesti.

Soiten hallitus ei voi ottaa itse kantaa hallituksen kokoonpanoon ja jäsenten nimeämiseen. Edustajien nimeäminen ja alueellinen jako pohjautuvat poliittiseen ja kuntien keskinäiseen neuvotteluun hallituskausittain.

2.4. Suoritetavoitteiden toteutuminen

Suoritetavoitteista:

Tarkastuslautakunta on kiinnittänyt huomiota suoritetavoitteiden esittämiseen (s. 17) ja toteaa sen osalta seuraavaa:

Tarkastuslautakunnan mielestä tilastokatsaus on tiivis ja informatiivinen. Tarkastuslautakunta suosittelee esitettäväksi tietoa ennaltaehkäisevistä palveluista ja perusterveydenhuollon arvioinnin ja kehittämisen tueksi. Tiedot puuttuvat tilastosta.

Tarkastuslautakunta esittää pääosin tyytyväisyyttä esitettyyn tilastokatsaukseen. Edelleen kaivataan laajempaa tietoa ennaltaehkäisevistä palveluista. Arvioinnin tulos kertoo siitä, että tilastotiedon esittämisessä on tapahtunut kehitystä myönteiseen suuntaan kun arviota verrataan edellisvuoden osalta saatuun palautteeseen.

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan osalta arviointikertomus ei sisällä kannanottoja.

3. Henkilöstöön ja osaamiseen kohdistuvat tavoitteet ja toimenpiteet (arviointikertomus s 17-18)

Tarkastuslautakunta suosittelee ottamaan koko henkilöstön mukaan toiminnan suunniteluun, työn tehostamiseen ja säästötoimenpiteiden etsimiseen. Tämä menettely edesauttaa henkilöstön sitoutumista tehtyihin päätöksiin. Tarkastuslautakunta pitää sairauspoissaolojen keskimääräisiä päiviä huolestuttavan korkeina. Tarkastuslautakunta edellyttää hallitukselta ja toimivalta johdolta toimenpiteitä.

Tarkastuslautakunnan kirjaus on täsmälleen sama kuin edellisvuoden arviointikertomuksessa. Näin ollen tarkastuslautakunta katsoo, että henkilöstöä ei ole edelleenkään osallistettu riittävällä tavalla työn kehittämisessä ja säästötoimenpiteiden etsinnässä.

Hallitus yhtyy tarkastuslautakunnan näkemykseen henkilöstön osallistamisen merkityksellisyydestä. Henkilöstön osallistamiseen on kiinnitetty kuluneena vuonna erityistä huomiota. Soiten henkilöstön intranetissä käytössä oleva Idealaari –alusta tuottaa jatkuvasti henkilöstön ehdotuksia toiminnan kehittämisestä. Ideat palkitaan säännöllisesti. Näitä esityksiä on hyödynnetty myös toimintasuunnitelman ja talouden tasapainottamisohjelman valmistelussa. Soiten johtoryhmissä (koko kuntayhtymä, toimialueet ja palvelualueet) on mukana henkilöstön edustus, jolla on mahdollisuus aktiivisesti olla mukana myös johtoryhmätyöskentelyssä. Henkilöstöjärjestöt ovat aktiivisesti ja säännöllisesti (noin kerran viikossa) koolla yhdessä henkilöstöjohdon kanssa. Myös yhteistoimintamenettelytilanteissa on pyritty luomaan avoin ja vuorovaikutuksellinen ilmapiiri ja mahdollisuus johdon ja

Ihminen keskiössä
Individen i centrum

henkilöstön keskinäiselle neuvottelulle tilanteiden ratkaisemiseksi. Eva-työskentelyssä (ennakko-vaikutusten arviointi) on mukana sekä henkilöstöjärjestöjen edustus että kyseisen toiminnan perustyötä tekevää henkilöstöä.

Henkilöstöjohtamisessa ja sen tukemisessa on kannustettu esimiehiä osallistamaan henkilöstöä muutosten toteuttamiseen ja kehittämistyöhön. Tämän suuntaisessa esimiestyön kehittämisessä on edelleen tehtävää ja tähän Soiten johto sitoutuu. Henkilöstön osallistamisen parantamista tulee edelleen tehostaa ja kehittää. Nyt Soitessa on käynnistetty hankerahoituksella muutosohjelma, jolla tuetaan esihenkilöiden mutta myös henkilöstön ja työyksiköiden osallistumis- ja osallistamisherkkyyttä.

Kestävä Soite –ohjelma rakennettiin hyvin pitkälle henkilöstön osallistamisen päälle. Henkilöstön kautta saatiin yli 1.000 ehdotusta toiminnan muutoksiin ja osaksi Kestävä Soite –ohjelmaa.

Tarkastuslautakunta ei arvioinnissaan ole kiinnittänyt erityistä huomiota sairauspoissaolojen määrän laskuun. Korona-vuosi ja sen mukanaan tuoma etätyö on mahdollisesti vaikuttanut sairauspoissaolojen määrän vähentymiseen. Todettakoon tässä vielä, että Soitessa on tehty pitkään työtä henkilöstön työhyvinvoinnin kehittämiseksi.

Hallitus tunnistaa kuitenkin edelleen huolen sairauspoissaolojen määrästä. Sairauspoissaolot vaikuttavat toimintaresursseja rajoittavasti, mutta niillä on myös merkittävä taloudellinen vaikutus. Soiten henkilöstön sairauspoissaolojen määrä on edelleen vastaavien sote-organisaatioiden keskiarvon alapuolella. Työkyvyttömyyden ja sairauspoissaolojen syitä, kestoja ja vaihteluita analysoidaan säännöllisesti yhteistyössä HR:n, työterveystoimijan, esihenkilöiden ja työsuojelun kanssa. Monessa yhteydessä on todettu, että lähiesihenkilötyön kehittämisellä saavutetaan parhaat tulokset.

Soite on mukana ”Strateginen työkykyjohtaminen sotemuutoksessa –hankkeessa. Hanke kuuluu Euroopan sosiaalirahaston rahoittamaan Kestävää kasvua ja työtä –rakennerahasto-ohjelmaan ja on osa Euroon sosiaalirahaston konsortiohanketta ”Onnistu yhdessä – Työhyvinvointi, johtaminen ja asiakasosallisuus sote-muutoksessa 2019-21. Hankkeessa päätoteuttajana on Työterveyslaitos sekä yhteistyökumppaneina Soiten lisäksi Keva, PHHYKY, Essote, Kymsote ja Siun sote. Hankkeen Tarkoituksena on tukea työkykyjohtamisen mallien ja hyvien käytäntöjen kokoamista ja leviämistä sekä sote-muutoksen johtamista. Hankkeen aikana sote-organisaatiot voivat uudistaa ja muokata jo olemassa olevia työkykyjohtamisen mallejaan ja hyviä käytäntöjään, niin että ne vastaisivat paremmin toimintaa uudessa ja muuttuvassa sote-toimintakentässä. Verkostoituminen ja vertaistuki hankkeen edetessä edistävät tavoitteellisen työkykyjohtamisen mallien käyttöönottoa ja leviämistä.

Soiten Vartu-mallia kehitetään ko. hankkeessa ns., aktiivisen tuen malliksi. Nykyisen Vartu-mallin mukaisesti esihenkilö yhdessä työntekijän kanssa käy mallinnetun työhyvinvointikeskustelun, kun lyhyet sairauspoissaolot ovat toistuvia (3 tai enemmän) tai kun sairauspoissaoloja kertyy 15 kalenteripäivää tai enemmän neljännesvuosijaksolla. Keskustelujen tavoitteena on tukea työntekijän

Ihminen keskiössä
Individen i centrum

työssä jatkamista vanhuuseläkeikään ja kehittää aktiivisesti työoloja. Työkykykoordinaattori tukee osaltaan henkilöstön työkokeiluja ja tarvittaessa uudellsijoittamista Soiten sisällä hänen jäljellä olevaa työkykyä vastaaviin tehtäviin. Tavoite- ja kehityskeskustelujen kattavuuteen ja sisältöön kiinnitetään edelleen huomiota sillä näissä ja myös keskustelujen dokumentoinnissa ja tilastoinnissa on nähtävissä kehitettävää.

Työkykyjohtaminen on laaja kokonaisuus ja merkittävä osa esihenkilöiden työtä. Henkilöstöpalvelut tukee esihenkilöitä ongelmatilanteissa. Verkostoon kuuluu myös työterveyshuollon toimija sekä työsuojeluorganisaatio.

Soiten hallitus pyrkii kiinnittämään edelleen huomioita henkilöstön työkyvyn ylläpitämisen tukemiseen sekä työssäjaksamisen tukemiseen myös henkisen ilmapiirin osalta. Jatkuvasa muutostilanteessa oleva sote-organisaatio sekä psykososiaalisesti kuormittava, usein myös fyysisesti raskas työ, nopeasti muuttuvassa toiminta- ja vaatimusympäristössä asettavat työkyvyn tuelle erityisen haasteen sekä esihenkilötyössä että laajemminkin organisaation johtamisessa. Muutosjohtamisen taitoja kuten myös työyhteisöjen resilienssikykyä tulee edelleen vahvistaa ja sen osana henkilöstön osallistamista ja sitouttamista muuttuvaan työhön ja tilanteisiin.

Kestävä Soite –ohjelman käynnistämisen yhteydessä kiinnitettiin erityistä huomiota henkilöstön työhyvinvoinnin kehittämiseen; työn sujumuuden edistämiseen ja esimiestyön kehittämiseen. Kestävä Soite –ohjelmassa työhyvinvointi nostettiin merkittäväksi painopistealueeksi.

.

4. Investoinnit

Tarkastuslautakunta on edellisvuoden tavoin (s 18-19) arvioinut rakentamisinvestointeihin kohdistuvan poikkeuslupamenettelyn sisältöä (laki kuntien ja kuntayhtymien eräiden oikeustoimien väliaikaisesta rajoittamisesta, laki voimaan 1.7.2016). Erityistä huomiota tarkastuslautakunta kiinnittää siihen, että rakentamisen tulee aina olla välttämätöntä ja arvioi mahdollisuuksia osoittaa hankkeen välttämättömyyttä. Lisäksi tarkastuslautakunta on koonnut Soiten vuotuiset investoinnit € vuosilta 2017 – suunnitelmavuosi 2021. Kooste sisältää investoinnit yhteensä, eikä erittele kohteita tarkemmin. Kertomus ei sisällä varsinaista selvitystä edellyttävää kannanottoa.

.

5. Muut havainnot

5.1. Esteellisyys

Tarkastuslautakunta on kiinnittänyt huomiota esteellisyysäännösten noudattamiseen lainaamalla virkamiestä koskevia esteellisyysäännöksiä (s 20 – 21). Lisäksi arviointikertomuksessa viitataan apulaisoikeuskanslerin päätökseen 13.6.2019/ OKV/19/50/2018 siitä, että hallintolaissa säädettyjen esteellisyysperusteiden arvioinnissa esteellisyyskysymysten oikeanlaisessa käsittelemisessä

Ihminen keskiössä
Individen i centrum

kunnallisissa elimissä on meneteltävä huolellisesti. Tarkastuslautakunta pyytää kiinnittämään huomiota erityisesti hallintolain ja kuntalain esteellisyyssäännöksiin.

Tarkastuslautakunta viittaa edellisvuoden arviointikertomuksen tavoin mahdolliseen esteellisyys – riskiin kuntayhtymän omistaman kiinteistöyhtiön osalta. Tarkastuslautakunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että kuntayhtymän tekninen johtaja on Kiinteistö Oy H-Seitsikon toimitusjohtaja. H-Seitsikon hallituksen jäsenenä tai hallituksen varajäsenenä on henkilöitä, jotka ovat kuntayhtymän viranhaltijoita tai kuntayhtymän hallituksen jäseniä.

Kuntayhtymä omistaa kiinteistöyhtiö H-seitsikon ja yhtiö on osa kuntayhtymän konsernia. Kyseessä on kuntayhtymän henkilöstöasuntojen ja sairaalakiinteistöjen omistukseen ja hallintoihin perustettu yhtiö, joka omistaa ja hallinnoi osaa kuntayhtymän kiinteistökannasta. Lähtökohtana on koko ajan ollut, että yhtiön toiminta tapahtuu saumattomasti kuntayhtymän ja keskussairaalan intressien ja toimintavaatimusten mukaisen ilman erillisintressejä. Kuntayhtymän sairaalainsinööri ja myöhemmin tekninen johtaja toimii yhtiössä toimitusjohtajana. Soiten tekninen johtaja ei toimi esittelijänä Soiten hallituksessa. Hän on kuitenkin ollut asiantuntijana kuultavana Soiten hallituksen ja valtuuston kokouksissa, mikä ei ole ristiriidassa esteellisyys –säännösten kanssa.

Yhtiön toiminta käynnistyi v. 1997 pienimuotoisena asuintaloyhtiönä ja on vuosien kuluessa laajentunut ns. keskinäiseksi kiinteistöyhtiöksi käsittämään omistajakuntayhtymälle rakennettujen sairaala- ja tukipalvelutilojen toteuttamista. Mikäli yhtiömuotoinen kiinteistötoiminta tulee tulevina vuosina laajenemaan ja organisaatiosta kasvaa kokonaan kuntayhtymästä erillisen henkilöstöressurssin edellyttävä organisaatio, tulee Soiten hallituksen mutta myös Kiinteistöyhtiön hallituksen ja yhtiökokouksen arvioitavaksi, tuleeko kiinteistöyhtiön toimitusjohtajuus eriyttää itsenäiseksi tehtäväksi ja vahvistaa Kiinteistöyhtiön johtamisressusointia.

Soiten toimielimissä tulee päätöksentekotilanteissa arvioitavaksi, onko tilanteessa syntymässä esteellisyys –riski kuntayhtymän ja kiinteistöyhtiön kesken. Mikäli yhtiön ja kuntayhtymän kesken syntyy intressiristiriita ja esteellisyys-epäily, tulee asia tuoda päätöksentekoon esteellisyys –säännökset huomioiden varmistamalla puolueettomuus esim varahenkilöjärjestelyin tai poistamalla päätöksentekotilanteesta esteellisenä. Kunta- ja kuntayhtymäjohtajien tavanomainen tilanne, että omistamiensa yhtiöiden hallinnossa ja päätöksenteossa on mukana omistajaorganisaation luottamushenkilöitä ja viranhaltijoita.

Soiten hallitus toteaa kiinnittäneensä huomioita esteellisyyssäännösten noudattamiseen. Kuntayhtymässä puolueettomuuden ja hallitustyöskentelyssä myös kuntayhtymän edun toteutumisen varmistaminen edellyttää myös esteellisyys –kysymysten osalta tarkkuutta.

Osana esteellisyys –osiota tarkastuslautakunta (s. 21) kiinnittää huomiota tilinpäätöksen käsittely-aikaan. Tilinpäätöksen valmistumiseen ajallaan ja tilinpäätöstietojen vaatimusten mukaisuuteen tulee kiinnittää erityistä huomiota, jotta jäsenkunnilla on riittävästi aikaa valmistella omat tilinpäätöksensä. Riittävän ajoissa toimitettu tilinpäätös mahdollistaa myös tarkastuslautakunnalle mahdol-

Ihminen keskiössä
Individen i centrum

lisuuden suorittaa arviointinsa ajoissa. Tarkastuslautakunta toteaa, että tätä tilinpäätöstä koskevia teknisiä korjauksia tilinpäätöskirjaan saatettiin tarkastuslautakunnan tietoon vielä 4.5.2021.

Aikataulun osalta todettakoon, että jäsenkunnille toimitettiin kuntien tilinpäätöstietoihin tarvittavat numeeriset tiedot edellisvuosia selvästi aiemmin. Tavoitteena on ollut koko ajan nopeuttaa tilinpäätösprosessia ja kaikki käytettävissä olevat resurssit on tilinpäätösaikaan kohdistettu tähän työhön. Kuntayhtymän tilinpäätöksen valmistuminen on kuitenkin monelta osin kiinni myös yhteistyökumppaneiden toimittamista tiedoista, jolloin prosessin aikataulutuksessa tulee olla realistinen. Hallitus painottelee, että hallituksen allekirjoittamaan tilinpäätöskirjaan jouduttiin tekemään eräitä teknisluonteisia korjauksia, jotka toimitettiin erikseen ja myöhästyneinä.

5.2. Tarkastuslautakunnan näkemys tulevaisuudesta:

Tarkastuslautakunta on kirjannut arviointikertomuksensa loppuun (s 21) arvioita tulevaisuuden sosiaali- ja terveyspalveluiden tarpeesta väestön ikääntyessä.

Tämän lisäksi tarkastuslautakunta on kiinnittänyt huomiota korona-pandemian aiheuttamaan tilanteeseen. Tarkastuslautakunta kiittää sitä, että koronatartunnat on alueella voitu pitää vähäisenä ja tartuntaketjut saatu jäljitettyä ja pysäytettyä. Myös korona-viestintä saa kiitosta. Samalla tarkastuslautakunta kuitenkin myös paheksuu tiukkojen rajoitusten aiheuttamaa haittaa palvelutaloissa ja vammaisten asumisyksiköissä, joissa on estetty kontaktit perheen ja ystävien kesken. Syrjäytymisen nähdään lisääntyneen merkittävästi, mikä kaipaava kipeästi lisää resursseja tilanteen korjaamiseksi. Samalla tarkastuslautakunta paheksuu sitä, että korona-työhön on siirretty henkilöstöresursseja mm kouluterveydenhuollosta, jossa on syntynyt hoitovajetta. Tämä heikentää ennaltaehkäisevän työn määrää. Tarkastuslautakunta kysyy, mikä on korona-ajan hinta inhimillisesti katsottuna maakunnassamme.

Hallitus katsoo, että se on pyrkinyt mahdollisimman pienin häiriöin suuntaamaan välttämätöntä resurssia ns koronakriittiseen työhön. Resurssia on siirretty näihin tehtäviin kautta Soiten toiminnan, jolloin perustoimintaa ei ole jouduttu ajamaan alas vain tietyllä palvelualueella vaan vajetta on jaettu yhteisvastuullisesti. Juuri tällä tavalla on voitu varmistaa riittävä testaus, taudinjäljitys sekä rokotuskapasiteetti. Inhimillistä hintaa laajana korona-pandemiana ja sairastumisina ei alueella ole nähty. Myös koulujen toiminta on pitkälti voitu säilyttää normaalina. Asumispalveluyksiköiden ja osastojen vierailut on pyritty erityisjärjestelyin turvamaan kulloinkin vallinneen pandemia-tilanteen mahdollistamissa turvallisissa muodoissa. Vierailuohjeita on saadun palautteen perusteella tarvittaessa muutettu. Hallitus tunnistaa huolen sosiaali- ja terveydenhuollon hoitovelan syntymisestä. Tätä varten on myös varauduttava tulevilla budjetointikausilla.

Ihminen keskiössä
Individen i centrum

6. Yhteenveto

Arviointikertomuksessa tarkastuslautakunta kiinnitti erityistä huomiota perussopimuksen ja lainsäädännön vaatimukseen siitä, toteutuiko palvelujen saatavuus yhdenvertaisesti koko Soiten palvelualueella. Tarkastuslautakunta kantaa huolta siitä, ovatko kaikki toiminnalliset ratkaisut edistäneet palvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta yhdenvertaisesti. Tarkastuslautakunta kehottaa kiinnittämään erityistä huomiota käyttötalouden, investointien ja rahoituksen suunnitelmallisuuteen huomioiden toiminta-alueen palvelujen rakenne ja jäsenkuntien kantokyky.

Lautakunta yhtyy tilintarkastajan lausuntoon tilinpäätöksen hyväksymisestä sekä tili- ja vastuuvapauden myöntämisestä tilivelvollisille.

Hallitus pyrkii kaikessa toiminnassaan huomioimaan Soiten perussopimuksen tarkoituksen alueen ihmisten sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämiseksi niin, että ne olisivat kaikkien palvelua tarvitsevien ihmisten saatavana lainsäädännön ja olemassaolevien resurssien mahdollistamissa puitteissa. Soite on sitoutunut kehittämään palveluja asiakaslähtöisesti, taloudellisesti ja uusia toimintatapoja hyödyntäen. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelukenttä on murroksessa. Uudenlaisia palvelumuotoja otetaan käyttöön olemassaolevien rinnalle ja osin tilalle. Kuntayhtymässä tulee olla myös valmius siirtyä hallitusti uuteen hyvinvointialueeseen 1.1.2023 ja sen uudenaiseen päätöksenteko- ja rahoitusmalliin. Soite antaa kuitenkin hyvän pohjan myös tälle muutokselle. Organisaation muutosten ”integrointi-kipujen” sijaan Soitessa voidaan nyt keskittyä palveluiden ja toiminnan sisällölliseen kehittämiseen sekä taloudellisten rakenteiden vahvistamiseen.

Kokkolassa 9.8.2021

Veikko Laitila
hallituksen puheenjohtaja

Minna Korkiakoski-Västi
toimitusjohtaja